

VEŘEJNÉ ANGAŽMÁ SLADOVNÍKŮ (MALZFABRIKANTŮ) NA PŮDĚ OLMOUCE¹

Michael Viktořík

Na úvod tohoto příspěvku objasním výběr daného vzorku podnikatelů a v širších souvislostech se budu věnovat olomouckým sladovníkům, jakožto skupině, jež vykazovala jisté specifické znaky. Aby byla tato specifika (včetně určitých souvislostí a návazných jevů) náležitě osvětlena, je nezbytné – alespoň ve stručnosti – pohlédnout na vývoj exportního sladovnictví.²

Exportní sladovnictví vzniklo v šedesátých letech 19. století na střední Moravě jako zcela nové odvětví potravinářského průmyslu. Jak je obecně známo, do té doby si pivovary vyráběly slad samy ve svých pivovarských sladovnách. Ty pivovary, které neměly dostatek kvalitní suroviny (zejména v německém prostoru), ječmen dovážely a ve vlastní režii ho potom zpracovávaly na slad. V šedesátých letech 19. století se objevila ve své podstatě geniální myšlenka – namísto ječmene dodávat pivovarům již hotový slad. První pokusy s vývozem této komodity dopadly mimořádně úspěšně, čímž byly položeny základy nového odvětví potravinářského průmyslu. Rakouské exportní sladovnictví pak prožívalo tři desetiletí konjunktury.

Na Moravě, jež disponovala přebytky ječmene specifických parametrů, vznikaly první exportní (obchodní) sladovny již na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 19. století. Tyto podniky se specializovaly výhradně na vývoz vyrobeného sladu, a to především do německého prostoru, kde byla po tomto zboží mimořádná poptávka. V českém prostoru, na území dnešního Slovenska a v Horním Rakousku byly budovány obchodní sladovny s jistým zpožděním a v menším počtu, než tomu bylo na Moravě. V těchto výše uvedených zemích bylo v podstatě kumulováno veškeré rakouské exportní sladovnictví, které až do přelomu století ovládalo většinu evropských i zámořských trhů. V rakouských vývozních statistikách slad figuroval vždy na předních pozicích a exportní sladovnictví bylo považováno (i s ohledem na rapidní nárůst spotřeby piva v Evropě) za důležité průmyslové odvětví.

Budování exportních sladoven vyžadovalo kapitál, podnikavého ducha a kontakty. Není tedy těžké uhádnout, kdo se této mimořádné příležitosti na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 19. století chopil jako první. Byli to židovští obchodníci, kteří disponovali dostatkem kapitálu. Zásadní reformy, které přinesly v politické rovině roky 1848 a 1867 a v hospodářské rovině reformy v duchu hospodářského liberalismu, jim umožnily naplno realizovat jejich podnikatelské záměry. Původně obchodníci s dřevem, papírem, kůžemi a zemědělskými komoditami si začali najímat odstavené a zastaralé vrchnostenské

¹ Předkládaná studie je upravenou českou verzí článku *Public Involvement of Olomouc Malsters*, která byla publikována na stránkách sborníku pro XV. Světový kongres hospodářských historiků konaný v Utrechtu v srpnu 2009: ZÁŘICKÝ, Aleš (ed.): *The Involvement of Businessman in Local and Regional Public Life in Central Europe 1800–1914*. Ostrava 2009, s. 93–100.

² Podrobněji o vývoji exportního sladovnického průmyslu VIKTOŘÍK, Michael: *Osudy olomouckých sladoven a sladovnických firem v kontextu vývoje sladovnického průmyslu (od 60. let 19. století do roku 1948)*. Olomouc 2007.

pivovary, které přebudovaly na exportní sladovny. Konjunktura exportního sladovnictví jim v poměrně krátkém časovém horizontu umožnila tyto technologicky nedostačující podniky modernizovat, nebo si vystavět zcela nové moderní závody. Tento postup lze vysledovat téměř u všech 15 sladovnických židovských rodin, které se staly předmětem mého výzkumu.³

Olomoucké exportní sladovnictví bylo – až na tři výjimky – záležitostí výhradně židovských podnikatelů. Je třeba také zmínit, že pod označením „olomoucké sladovnictví“ nejsou míněny jenom podniky, které se nacházely v samotném městě a jeho okolí. Pojem je mnohem širší. Zahrnuje nejen exportní sladovny z Olomoucka, ale i z okolí Prostějova, Přerova či Litovle. Jedná se tedy o velkou část regionu střední Moravy, který měl ve druhé polovině 19. století v hierarchii celorakouského sladovnického průmyslu zcela výsostné postavení. Důležitost Olomouce, resp. olomoucké sladovnické oblasti, nespočívala pouze v koncentraci fyzických závodů, ale i v koncentraci sladovnických firem.

Olomouc, jakožto centrum ječmenářské oblasti, důležité sídlo hospodářských a správních orgánů a důležitý dopravní uzel, byla ve sladovnické branži považována za „obchodní známku“ – za centrum solidních sladovnických firem zaručující prvotřídní zboží (olomoučtí sladovníci úzkostlivě dohlíželi na to, aby tato pověst nebyla poškozena). Proto mnozí z podnikatelů usilovali o přenesení svého firemního sídla právě sem, otevíraly se jim tím nové možnosti v obchodním světě. Někteří se do Olomouce dokonce přestěhovali a následně se zapojili do jejího veřejného života (jedná se zhruba o polovinu počtu všech rodin – např. Fürstové, Morgensternové, Haasové). Pod termínem olomoucké sladovnictví jsou tedy myšleny nejen sladovny nacházející se v daném regionu, ale i množství protokolovaných sladovnických firem, které měly v hanácké metropoli své sídlo, ale vlastní závody provozovaly po celé Moravě, v Čechách, na Slovensku a dokonce i v Německu.⁴

Olomouc byla ve druhé polovině 19. století skutečným epicentrem rakouského exportního sladovnictví a tato skutečnost byla ještě umocněna jmény sladovníků, kteří zde žili a působili. Téměř všichni tito podnikatelé totiž patřili k výše nastíněné první vlně sladovníků – zakladatelů (selfmademani). Měli neotřesitelné pozice v rámci sladovnické branže (desetiletí trvající obchodní kontakty, monopoly na určité trhy, silné kapitálové zázemí) a jak bude ještě uvedeno, v podstatě tento obor řídili. Silný vliv v hospodářských orgánech na celostátní úrovni se logicky promítal i v regionálních strukturách. A zde

³ V dějinách olomouckého exportního sladovnictví působily pouze tři nežidovské podnikatelské rodiny, které vlastnily přímo v Olomouci, popř. v jejím bezprostředním okolí, obchodní sladovnu. Jednalo se o katolickou německou rodinu Kubelkovu (právě této rodině je přisuzována legendární myšlenka vyvážet hotový slad namísto ječmene), která vlastnila sladovnu na Klášterním Hradisku, o českou katolickou rodinu Knotkovu, jež vlastnila nízkokapacitní sladovnu v Křelově, a o německou katolickou rodinu Langerovu, která vlastnila sladovnu v Hodolanech. Základní údaje o těchto rodinách jsou prezentovány ve výše uvedené monografii. Dodejme ještě, že do skupiny olomouckých exportních sladoven (v užším slova smyslu) náležela pouze jedna rolnická akciová sladovna – v Příkazích.

Ne všichni budoucí sladovníci ale museli být obchodníky s různými komoditami. Například Friedrich Winter, spoluzakladatel proslulé prostějovské sladovnické firmy „Brüder Winter“, se původně živil jako herec uznávaný ve vídeňských uměleckých kruzích (Viktořík, M.: *c. d.*, s. 212). Ani výše uvedený sladovník Franz Langer nebyl obchodník, ale proslavil se jako stavitel (tamtéž, s. 199).

⁴ Například rodina Brachova provozovala kromě své olomoucké sladovny ještě továrnu v Schöna an der Elbe (Sasko), rodina Fürstova zase v Uherském Hradišti, v Čejči a v Tovačově, rodina Morgensternova v Říkovcích atd.

se neomezoval pouze na hospodářskou sféru, ale ovlivňoval také další sféry veřejného života. Olomoučtí židovští sladovníci se v podstatě velmi rychle vypracovali (vzhledem ke specifickým okolnostem) z obyčejných obchodníků na továrníky nadregionálního, celorakouského významu.

Veřejné angažmá olomouckých sladovníků v 19. století (tj. angažmá dvou, v některých rodinách i tří generací) lze rozdělit do čtyř základních okruhů: aktivity ve sféře hospodářské, a to na úrovni celostátních orgánů a v rámci regionálních institucí; v rovině správně-politické; v rovině náboženské a kulturní.

Není třeba zdůrazňovat, že pramenná základna, jež by nám umožnila plnohodnotně pokrýt toto téma, je velmi úzká (nelze se příliš opřít o většinou torzovité materiály hospodářské povahy, ani o další fondy obsahující materiály z 19. století; dílčí informace poskytují velmi stručné materiály osobních archivů, částečně také tisk a tištěné prameny). S ohledem na nevyváženost dochovaného materiálu k jednotlivým rodinám, je obtížná rovněž jakákoliv podrobnější komparace konkrétních údajů. Přesto lze u těchto rodin vysledovat určité společné styčné body, jež dovolují vyslovit jisté zobecňující závěry.

První generace sladovníků ještě zažila život v ghettech v bezprostřední blízkosti Olomouce (tj. zejména v Přerově, Prostějově, Lošticích atd.). V těchto městech žili i po zrušení ghett, přičemž obchodovali s různými komoditami v různých částech Moravy i v Uhrách. V šedesátých letech 19. století se většina z nich zabývala zejména obchodem s tzv. victualiemi (tj. zemědělskými komoditami). Rozmach exportního sladovnictví během sedmdesátých let 19. století svedl jejich obchodní aktivity do Olomouce a jejího bezprostředního okolí, kde v pronajatých vrchnostenských pivovarech začali vyrábět slad na export. Zbohatli. Od sedmdesátých let se začali stěhovat do Olomouce, kde se natrvalo usadili (takto se tedy začala olomoucká historie slavných měšťanských rodin Hamburgerů, Briessů, Zweigů, Groagů, Brachů či Husserlů).

Veřejné angažmá této první generace sladovníků lze vysledovat ve dvou základních rovinách – v hospodářské a náboženské. Všichni byli bez výjimky přívrženci ideologie liberalismu, kterou neopustili – navzdory měnícím se poměrům, ani na konci 19. století. Tito sladovníci se také považovali za pilíře německví, jakožto progresivního proudu, a ani jejich potomci (v druhé, popř. třetí generaci) z této pozice neustoupili. Jakožto bohatí měšťané, liberálové a Němci se začali okamžitě po svém příchodu do města angažovat na půdě obchodní a živnostenské komory (OŽK), kde se postupně stali pilíři vlivné uzavřené lobbyistické skupiny napojené na čelní představitele městského zastupitelstva. Někteří z olomouckých sladovníků později v olomoucké OŽK zastávali funkci viceprezidenta (Sigmund Zweig, Vilém Briess, Eduard Hamburger či Berthold Heller).

V první generaci sladovníků bylo také silné povědomí příslušnosti k židovské komunitě. Po svém příchodu do města se začali okamžitě angažovat v životě místního Židovského náboženského spolku (1865), čímž navázali na své dosavadní aktivity v rodných obcích (Uherské Hradiště, Prostějov, Přerov atd.). Více o jejich angažovanosti v období dvou desetiletí po jejich příchodu do Olomouce nevíme.

Na konci sedmdesátých let 19. století byla založena celorakouská organizace obchodních sladoven nazvaná Verein oesterreichischer Malzfabrikanten in Wien (1878). U jejího zrodu stálo hned několik olomouckých sladovníků, kteří se v této době řadili mezi absolutní špičku v oboru (Eduard Hamburger, Hermann Brach, Vilém a Ignátz Briessovi

či Sigmund Zweig). V osmdesátých letech 19. století již všichni výše uvedení podnikatelé disponovali vlastními velkokapacitními nově vybudovanými sladovny, které bývají v soudobých materiálech označovány za největší svého druhu v Rakousku-Uhersku. Jejich firmy měly výborné renomé, stabilní klientelu doslova po celém světě (Briessové jsou například považováni za průkopníky zámořského obchodu se sladem), disponovali vlastním silným kapitálem, a dokonce i možností úvěrů bez jakéhokoliv ručení. Rodiny olomouckých židovských sladovníků se v této době také úzce kapitálově a sňatkově provázaly, čímž byla velmi posílena nejen jejich hospodářská, ale i společenská pozice v regionu.

Akční radius působnosti předních olomouckých sladovníků na půdě vídeňských hospodářských orgánů se od osmdesátých let výrazně rozšířil. Kromě Průmyslové rady ministerstva obchodu a Státní železniční rady, zasedali v daňových, obchodních a zásobovacích komisích různých hospodářských institucí a spolků s celorakouskou působností a působili rovněž jako porotci na různých mezinárodních výstavách.

Postupně se někteří olomoučtí malzfabrikanti propracovali do čela Verein oesterreichischer Malzfabrikanten in Wien. Vilém Briess se stal v roce 1887 jeho viceprezidentem, Eduard Hamburger v letech 1893–1900 jeho prezidentem. Není bez zajímavosti, že se Vilému Briessovi podařilo ve funkci viceprezidenta prosadit přeložení sídla Spolku na deset let (1890–1900) do Olomouce. I to svědčí o obrovském vlivu a prestiži olomouckých malzfabrikantů, nezřídka oceňovaných řádem císaře Franze Josefa I., řádem belgického krále Leopolda či řádem železné koruny 3. třídy.

Během osmdesátých let lze pozorovat vzestup aktivit olomouckých sladovníků i na regionální úrovni. S jejich jmény se setkáme například v orgánech Moravské zemské dráhy, v daňové zemské komisi pro Moravu, ve školních a živnostenských komisích v různých moravských městech, kde nezřídka obdrželi čestné občanství. Působili rovněž jako cenzori filiálky Rakousko-Uherské banky v Olomouci a někteří z nich zasedali v ředitelstvu olomoucké Credit Banky. Většina olomouckých sladovníků stála v roce 1885 u zrodu olomouckého Gewerbeverein a participovala na činnosti olomoucké pobočky vídeňského Spolku cestujících obchodníků. Nejvíce informací o aktivitách a činnosti jednotlivých sladovníků se podařilo dohledat v nekrolozích. Na konci bohatého výčtu spolků a institucí, v jejichž řadách byli sladovníci za svého života aktivní, bylo zpravidla uvedeno, že „...jejich jména tyto spolky zviditelňovala, pozvedávala a dávala jim glanc.“

Nejvlivnější osobností mezi olomouckými sladovníky byl již výše několikrát zmíněný Eduard Hamburger, který byl jako jediný činný také na půdě městského zastupitelstva. Jako vůbec první žid získal mandát v roce 1884 a v městském zastupitelstvu zůstal až do své smrti v roce 1901.⁵ Hamburger byl rovněž klíčovou osobností olomoucké židovské komunity. Od roku 1880 byl v čele Židovského náboženského spolku a v letech 1891–1901 v čele Židovské náboženské obce. Všichni olomoučtí sladovníci byli v židovské komunitě velmi aktivní a notně ji podporovali finančními prostředky. Především z jejich popudu byla realizována výstavba olomoucké synagogy v roce 1897 (polovina stavebního výboru byli sladovníci). Vedle sponzorských darů na fungování židovského spolku (později obce),

⁵ Kromě Eduarda Hamburgera se podařilo dohledat pouze jednoho sladovníka, který se aktivně podílel na řízení obce. Byl jím malzfabrikant, stavitel a architekt Franz Langer působící ve druhé polovině devadesátých let 19. století jako obecní rada na Nové Ulici. *Statistisches Jahrbuch der königlichen Hauptstadt Olmütz*. Sv. III, 1896–1899. Olomouc 1901, s. 375.

podporovali různé tradiční židovské spolky, jichž byli zároveň členy (za všechny jmenujme pohřební spolek a spolek pro podporu nemocných Chewra Kadischa). Své podpůrné aktivity však neomezovali striktně na židovskou komunitu, o čemž svědčí množství jimi založených nadací a stipendií.⁶ Podporovali chudé i studenty, a to často bez rozdílu konfese.

Nejstarší generace sladovníků přispěla rovněž k urbanistickému vývoji města Olomouce. Po oficiálním zrušení olomoucké pevnosti (1888) skupili rozsáhlé pozemky bývalého *glacis* a nechali si zde vystavět reprezentativní vily, které se nám, jakožto v mnoha případech jediné dědictví po těchto rodinách, dochovaly dodnes.⁷ Autorem projektů sladovnických vil byl především Jakub Gartner – mimo jiné autor projektu židovské synagogy (zničena nacisty v roce 1939). Nelze pochybovat o tom, že spolupráce s vídeňským architektem nebyla jediným propojením Olomouce s vídeňskou kulturní scénou (většina sladovníků byla vášnivými sběrateli a také znalci umění). Konkrétní důkazy o aktivitách první generace sladovníků v oblasti kultury však postrádáme.

Odlišný model společenské angažovanosti můžeme sledovat u druhé a třetí generace olomouckých sladovníků narozených v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let 19. století. Tito budoucí podnikatelé se narodili a žili v odlišných poměrech než jejich otcové. Vyrůstali v rodinách se silným kapitálovým zázemím, společenským postavením a renomé. Jejich budoucnost byla ve firmách jejich otců, kteří je k této kariéře cíleně vedli. Všichni potomci sladovníků-zakladatelů absolvovali olomouckou reálku či obchodní akademii a jejich další kroky zpravidla směřovaly na vídeňskou obchodní školu, polytechniku, popř. na odbornou pivovarskou školu do Berlína. Jejich sepetí s místní náboženskou komunitou bylo mnohem volnější než v případě jejich otců. Na řízení Židovské náboženské obce se po svém návratu do Olomouce již aktivně nepodíleli. Mnozí z nich se také oženili s nežidovskými manželkami, což jen umocnilo oslabení jejich účasti na životě olomoucké židovské komunity. Dodejme, že potomci této druhé (v některých případech třetí) generace olomouckých sladovníků se v náboženském životě prvorepublikové Olomouce už vůbec neangažovali.

Druhá (třetí) generace potomků zakladatelů sladovnických firem se nadále hlásila k němectví (německá národnost, židovské vyznání). Během dlouhého 19. století ani u jednoho z těchto potomků není patrná inklinace k českožidovskému hnutí či sionistickému hnutí (to se změnil až u některých jejich potomků v časech první Československé republiky). Zatímco otcové-zakladatelé úspěšně hájili německé liberální pozice v regionálních hospodářských a politicko-správních institucích, kde byli ke konci století nezřídka vystaveni antisemitským útokům, budoucí sladovníci studovali, popř. získávali první obchodní zkušenosti v Evropě i v zámoří. Ke konci století se již první z nich podíleli jako veřejní spolupránci či prokuristé na řízení společností svých otců. V řadách olomoucké obchodní a živnostenské komory, živnostenského spolku, městského zastupitelstva apod. se však

⁶ Státní okresní archiv v Olomouci, fond Archiv města Olomouce, reg. 1874–1920, inv. č. 217, kart. č. 416.

⁷ Dědictví podobného charakteru po sobě zanechal i Mořic Fischer (1839–1906) – olomoucký sladovník a stavební spekulant. Kromě sladovny v Holici, kterou je možné dodnes shlédnout, Fischer vlastnil dvě cihelny, velkosklad uhlím, dva hotely, tři hostince a několik erárem odprodaných pevnostních staveb. Vlastnil rovněž několik desítek pozemků, na kterých začal ke konci 19. století stavět přepychové činžovní domy, nejednou tvořící ucelené uliční fronty. V roce 1902 byl M. Fischer obviněn z podvodů a zaviněného úpadku svých firem a na jeho veškerý majetek byl uvalen konkurz. V celkovém výčtu jeho majetku bylo uvedeno i 62 domů (Viktořík, M.: *c.d.*, s. 182–184).

do budoucna angažovat nebudou. Tuto skutečnost přičítám spíše jejich širokým aktivitám na půdě celostátních stavovských a jiných hospodářských orgánů a aktivitám v rámci rodinných firem než jejich nezájmu o tyto funkce. Příslušníci druhé (třetí) generace olomouckých sladovníků se vzhledem ke svému zázemí, vzdělání (většina z nich hovořila několika jazyky) a zkušenostem v oboru velmi rychle dostali mezi elitu exportního sladovnického průmyslu, kde zastávali exponované funkce. Stali se předními a vyhledávanými odborníky v oboru. Tento výrok neplatil pouze pro období posledního desetiletí tzv. dlouhého 19. století, ale i pro celé období první Československé republiky.

Zásadní změny poměrů v sladovnické branži (konjunkturální časy již byly pryč, nastalo období nelítostného konkurenčního boje, docházelo k likvidaci velkého množství firem, panovala odbytová krize atd.) přiměly tyto olomoucké sladovníky k tomu, aby se intenzivněji věnovali upevnění pozice rodinných podniků na tuzemských a zahraničních trzích a aby v rámci svých funkcí vyvíjeli nátlak na změnu státní politiky vůči tomuto odvětví potravinářského průmyslu (zejména v rovině dopravních tarifů a daní). Čím hlubší byla krize sladovnického průmyslu, tím menší byla jakákoliv angažovanost olomouckých sladovníků na regionální úrovni (tuto funkci do jisté míry ještě pořád plnila první generace sladovníků).

Na rozdíl od svých otců se druhá (třetí) generace olomouckých sladovníků mnohem více veřejně angažovala v kulturní sféře. Dle mého soudu je to dáno zájmem a rozhledem této nastupující generace, jejich bezprostředním kontaktem s intelektuálními olomouckými a především vídeňskými kruhy (tyto vazby byly navázány v časech studií), ale i společenskými změnami, které přinesl závěr dlouhého 19. století.

Někteří příslušníci sladovnických rodin byli již od studentských let členy různých intelektuálních kroužků, v jejichž řadách najdeme i budoucí slavné filozofy, spisovatele či advokáty (olomoucká skupina kolem Paula Engelmanna, Maxe a Fritze Zweiga byla úzce napojena na filozofa Ludvíka Wittgensteina). Sami se pokládali za pravé intelektuály v konzumně orientovaném olomouckém prostředí (výše uvedeným filozofem bylo hanlivě označeno za prostředí, v kterém by se dala inteligencí krmit prasata) a mnozí z nich byli také umělecky a veřejně aktivní. Některým z nich se dokonce podařilo – i přes odpor rodiny – vymanit z předurčené profesní dráhy a věnovat se vyloženě umělecké kariéře – viz např. slavný architekt a bytový návrhář Jacques Groag. Jiným to okolnosti neumožnily. Ukázkovým příkladem je např. Erich Fuerst. Tento olomoucký sladovník hovořící plyně česky, německy, italsky a francouzsky, překládající z řečtiny do latiny a zpět, toužil být učitelem. V obsáhlé skupině olomouckých sladovníků však nalezneme i případ, kdy se podařilo skloubit čistě podnikatelské aktivity s intelektuálním a veřejným angažmá. Malzfabrikant dr. Otto Morgenstern (1884–1944) byl nejen klíčovou osobností sladovnického exportního průmyslu, ale působil také jako soukromý docent filozofie na pražské univerzitě.

Ze všech olomouckých sladovníků druhé (třetí) generace se na poli kulturním nejvíce angažoval Viktor Hamburger (1859–1938). Byl jedním z představených olomoucké Společnosti přátel umění (Die Gesellschaft der Kunstfreunde), skrze kterou se provinciální Olomouc seznamovala s tvorbou různých vídeňských umělců, a také zakladatelem a zároveň klíčovou osobností olomoucké pobočky celosvětové apolitické organizace intelektuálů nazvané Schlaraffia. Spolek Schlaraffia byl založen umělci a přáteli umění v Praze v roce 1859. Jeho podstatou byl odklon od všednosti, vytvoření romantického ostrova v obyčej-

ném životě s cílem pěstovat umění, humor a přátelství. Členové spolku – herci postupně zakládali stejnojmenné organizace i v místech svého působení (Berlín, Lipsko atd.). V roce 1876 byl uspořádán sjezd Schlaraffií v Lipsku a tato schůzka byla nazvána prvním koncem. Praha – rodiště Schlaraffií – zde byla prohlášena za matku všech ostatních Schlaraffií, které vznikaly v hojné míře po celé Evropě. V roce 1881 byla založena 35. pobočka Schlaraffie také v Olomouci („Olomucia“). Viktor Hamburger, jakožto zakladatel této pobočky, se v rámci jejích orgánů honosil titulem „Arcischlaraff Lord Quell“. Olomoucká pobočka se nejvíce proslavila vydáním zpěvníku, jehož písně byly hojně zpívány i v dalších Schlaraffiích. Jedním z jeho autorů byl sám zakladatel „Olomucie“ Viktor Hamburger.

Nelze pochybovat o tom, že se sladovníci, jakožto přední olomoučtí měšťané, veřejně angažovali v daleko větší míře, než zde bylo nastíněno. Absence informačních zdrojů však nedovoluje tyto aktivity podrobněji podchytit. Lze však bezpečně konstatovat, že zatímco byly v první generaci těchto podnikatelů veřejné aktivity směřovány zejména do oblasti náboženské a hospodářské (v menší míře i do roviny správně-politické), v druhé a třetí generaci sladovníků to již neplatilo. Intenzivní činnost na poli Židovského náboženského spolku (později Židovské náboženské obce) střídalo angažmá v kulturní oblasti a hlavní aktivity v hospodářské oblasti byly přeneseny z regionů na půdu celostátních hospodářských, nejen oborových orgánů.⁸

U druhé a třetí generace sladovníků se doposud nepodařilo dohledat jinou rovinu veřejného angažmá, a to ani v pozůstalostech a rodinných archivech, které autorovi poskytl v zahraničí žijící potomci. Těžiště těchto dochovaných, téměř bez výjimky velmi stručných materiálů, je v časech první Československé republiky (jedná se tedy o třetí a čtvrtou generaci olomouckých sladovníků). Kromě všech výše uvedených rovin veřejného angažmá je zde jedna, která nad ostatními v časech meziválečného Československa výrazně převládá – tj. aktivity v oblasti sportu. Veřejné angažmá starších generací je zde potom omezeno na výčet spolků a institucí (byly použity pro účely tohoto příspěvku), ale i na rovinu každodenního života. Přední olomoučtí sladovníci byli nejen váženými osobnostmi – jak bylo ostatně na několika příkladech doloženo – ale uměli si také užívat života. Jak je patrné z dochovaných materiálů pocházejících ze třicátých a čtyřicátých let 20. století, jejich autoři se vyloženě bavili „veřejným angažmá“ svých dědů a pradědů na poli nevěstinců, hostinců a kasin. I to však patří k dokreslení plastičnosti života těchto předních podnikatelů, jejichž význam dalece překročil hranice Olomouce a Moravy.

⁸ Výjimku představují aktivity původem prostějovského sladovníka žijícího v Olomouci – Otto Wintera (1869–1933) a olomouckého sladovníka Friedricha Fischela (1865–1918). Oba podnikatelé byli v roce 1907 u zrodu slavné olomoucké společnosti Kosmos, která byla vytvořena sdružením kapitálu nejvlivnějších osobností tehdejší Olomouce. Společnost Kosmos se zabývala výrobou širokého spektra výrobků ze šedé litiny. Olomoučtí sladovníci tedy v závěru dlouhého 19. století v regionu kapitálově pronikali i do jiných průmyslových odvětví. (Viktořík, M.: *c.d.*, s. 218).

SUMMARY

PUBLIC INVOLVEMENT OF OLOMOUC MALTSTERS

Olomouc malt houses used to be owned almost exclusively by Jewish businessmen. These malt houses belonged among the oldest and largest in Austria and their owners were, through their business and political connections, quite powerful citizens. They were seated in important economic and political offices (in Olomouc as well as at state level), were involved in religious life (not only) of Olomouc, and were important participants in the process of industrialization and urbanization of the city. This article deals with life and public involvement of three (four) generations of Olomouc maltsters.

Translated by Mgr. Jiří Hutečka, Ph.D.

PhDr. Michael Viktořík, Ph.D.
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého
Na Hradě 5
771 80 Olomouc